

Motion till riksdagen

1988/89: So484

av Stig Gustafsson m. fl. (s)

Statens institut för psykosocial miljömedicin

Av statsmakterna prioriterad verksamhet

I prop. 1983/84:107 efterlystes "särskilda satsningar för att öka kunskapen om den fysiska, psykiska och sociala miljöns inverkan på hälsa och välbefinnande". Särskilt nämndes behovet av att kunna förklara socioekonomiska skillnader vad gäller ohälsa och tidig död.

I ett därpå följande forskningspolitiskt beslut (prop. 1986/87:80) angavs att dessa områdesprioriteringar ligger fast. Samtidigt framhölls att "utvecklingen (avseende sådan forskning) varit svag under den senaste treårsperioden", att det därför är angeläget att detta förhållande uppmärksammas och att kompetens för sådan forskning "byggs upp successivt", bl. a. genom "stöd till framgångsrika forskargrupper". En arbetsgrupp till hälso- och sjukvårdsberedningen framhåller detta ånyo och betonar att dessa "eftersatta och outvecklade forskningsfält måste stärkas om de folkhälso-politiska ambitionerna skall kunna fullföljas".

Regeringen återkommer härtill i sin skrivelse till riksdagen 1987/88:172 om folkhälsans utveckling m. m. (regeringsprotokoll 14 april 1988).

I skrivelsen konstateras att skillnaden i dödlighet (i s. k. ofärdssjukdomar) mellan olika grupper i samhället ökat väsentligt mellan 1970 och 1980, till nackdel för underprivilegierade social- och yrkesgrupper. Detta gäller såväl olika mått på hälsa och välbefinnande som vissa hälsorisker (alkohol- och tobakskonsumtion) som är av betydelse för dessa sjukdomars uppkomst.

Det framhålls vidare, med citat ur Folkhälsoberedningens rapport 1987, att det finns avsevärda vinster att uppnå i form av minskad sjuklighet och minskat lidande och att "folkhälsovetenskaplig och samhällsmedicinsk forskning är mycket väsentlig för att öka kunskaperna om hur ohälsa kan förebyggas". Regeringsskrivelsen betonar vikten av "att stimulera till ytterligare forskning på området" som ett underlag för såväl strukturinriktade (miljöförbättrande) som individinriktade (livsstilsförbättrande) åtgärder.

För bara några månader sedan beslöt regeringen att tillsätta en arbetsmiljökommission bl. a. med uppgift att kartlägga arbetsmiljöer som ger upphov till skador och ohälsa. Kommissionen skall inte bara se på faktorer som vållar fysiska skador utan också på psykiskt påfrestande inslag i arbetet, arbetets organisation, otillräckligt inflytande över den egna arbets-situationen och andra förhållanden som påverkar den psykosociala arbetsmiljön.

I regeringens kommittédirektiv framhålls att arbetsskadorna, de långa sjukskrivningarna och förtidspensionerna belastar de offentliga utgifterna för försäkringsskyddet med 45 miljarder kronor för 1988, till vilket kommer effekterna för stat och kommun av minskade skatteinkomster och kostnader för stillestånd, driftsstörningar, överdimensionering av personalstyrkan, vikarieanskaffning m. m. för företag och förvaltningar.

Mot. 1988/89
So484

IPM:s uppgifter, resurser och verksamhet

Statens institut för psykosocial miljömedicin (IPM) är en av vårt lands mycket få myndigheter som direkt har till uppgift att bedriva och sprida resultaten av väsentliga delar av sådan forskning till en lång rad avnämare och att göra det utifrån en av statsmakterna efterlyst (prop. 1984/85:181) men sällan tillämpad helhetssyn.

IPM inrättades 1980-07-01. En huvuduppgift för IPM (prop. 1979/80:6) är "att genom forsknings- och kartläggningsarbete biträda myndigheter och andra organ, som arbetar med hälso-, social- och arbetsmiljöfrågor, med kunskapsunderlag av psykosocial natur.

Institutet skall inom det psykosociala området ha rollen av ett expert- och serviceorgan med såväl kunskapsgenererande som informations- och kunskapsförmedlande funktioner". För dessa mycket omfattande uppgifter har IPM sedan sin tillkomst förfogat över *bara 8 1/2 tjänster* på sitt riksstatsanslag.

Redovisning och extern sakkunniggranskning av IPM:s verksamhet

I sin anslagsframställning till regeringen för budgetåret 1989/90 redovisar IPM sin verksamhet under budgetåret 1987/88. Forskningens vetenskapliga resultat publiceras detta år liksom tidigare i ca 60 vetenskapliga artiklar och rapporter. Egen och andras kunskap sprids dessutom genom att institutets forskare medverkar i en rad in- och utländska utredningar, handleder ett 10-tal doktorander och håller ca 200 föreläsningar och kurser för blivande och redan verksamma läkare och beteendevetare, men även i ett betydande antal fackliga och landstingskommunala sammanhang. IPM bygger successivt upp en egen psykosocial litteraturreferensdatabas, för närvarande 27 000 dokument, svarar på ca 400 förfrågningar och sänder årligen ut ca 2 000 särtryck och rapporter.

Det förtjänar särskilt att framhållas att denna omfattande verksamhet belastar riksstaten med blygsumma 3,4 milj. kr.

Utvärdering av verksamheten: rekommendationer

IPM:s hittillsvarande verksamhet har utvärderats av en extern sakkunniggrupp (f. LO-ordföranden Gunnar Nilsson, psykiatriprofessorn Kalle Achté, Helsingfors, och fysiologiprofessorn Björn Folkow, Göteborg). Denna verksamhet befanns vara imponerande såväl kvantitativt som kvalitativt, ha hög samhällsrelevans och sammanfalla med de intentioner som

avsetts i regeringsproposition och riksdagsbeslut. Verksamheten ansågs åtnjuta ett högt internationellt anseende och vara *en av världens ledande* inom sitt område. Den av IPM äskade personalutbyggnaden med några tjänster årligen bedömdes som "högst blygsam och utomordentligt väl motiverad" samt "som en mycket god investering".

Samtliga tre centrala arbetstagarorganisationer – LO, TCO och SACO/SR – har tagit del av expertgruppens slutsatser och rekommendationer och *anslutit* sig till dessa i upprepade skrivelser till regering och riksdag, senast i en gemensam skrivelse 1988-06-08.

I linje härmed framhöll även ett enigt socialutskott i sitt betänkande SoU 1987/88:22 "att kunskaperna om den psykosociala miljöns inverkan på hälsa och välbefinnande behöver utvecklas", "att IPM med sin verksamhet har en viktig uppgift att fylla på detta område" samt att "utskottet utgår ifrån att regeringen ytterligare överväger de sakkunnigas förslag" om i AF äskade förstärkning av resurserna för IPM.

Av intresse i sammanhanget är även de *bedömningsgrunder* som anges i regeringens direktiv inför 1990 års forskningsproposition. Direktiven anger som främsta bedömningsgrund det anseende verksamheten tillvinner sig internationellt. Det är synnerligen väl dokumenterat att IPM – enligt de externa sakkunniga åtnjutande "ett högt internationellt anseende" och "en av världens ledande inom sitt område" – får höga vitsord enligt detta prioriteringskriterium.

Utebliven uppföljning av statsmakternas prioritering

Som redan nämnts fick IPM vid sin tillkomst endast mycket blygsamma personella och ekonomiska resurser. Personalstaten innefattar bara 8 1/2 fasta tjänster (av vilka tre är professurer).

En så knapp dimensionering rimmar illa med de många, stora, viktiga och komplexa samhälls- och hälsoproblem som institutet skall ägna sina FoU-insatser.

Bedömning

Mot bakgrund av vad som ovan anförts anser vi

att ett stort behov föreligger av den tvärvetenskapliga och tvärssektoriella forskning, utbildning, dokumentation och information som IPM bedriver helt i linje med statsmakternas beslut vid institutets tillkomst och sin instruktion.

att IPM alltsedan sin tillkomst fullgjort dessa sina åligganden på ett synnerligen förtjänstfullt sätt.

att de resurser i form av en blygsam personalförstärkning som IPM hemställt om för budgetåret 1989/90 måste ses som en mycket god investering, en bedömning till vilken samtliga centrala arbetstagarorganisationer i vårt land anslutit sig.

att en sådan blygsam resursförstärkning ligger helt i linje med riksdagens beslut om utvecklingslinjer för hälso- och sjukvården och för den folkhälsoinriktade forskningspolitiken och till ett enigt socialutskotts ställningstagande 1987/88:22, samt

att IPM i linje med sakkunnigas av arbetstagarorganisationerna, landstingsförbundet, UHÄ m. fl. stödda förslag bör få behålla sin nuvarande fristående organisation för bästa vetenskapliga vitalitet, flexibilitet och slagkraft.

Som redan anförts uttalade ett enigt socialutskott i sitt betänkande SoU 1987/88:22 "att kunskaperna om den psykosociala miljös inverkan på hälsa och välbefinnande behöver utvecklas" och "att IPM med sin verksamhet har en viktig uppgift att fylla på detta område".

För att även fortsättningsvis kunna fullgöra sina uppgifter på ett effektivt sätt och för att möta en allt större efterfrågan behöver IPM tillföras ytterligare resurser. Förstärkningsbehovet har utförligt redovisats i anslagsframställan för 1989/90. Medlen bör snarast ställas till institutets förfogande. Vi menar att en nysatsning i den anspråklösa storleken är synnerligen väl motiverad i ett flertal aktuella och i sammanhanget relevanta ställningstaganden från statsmakterna tvärs över partigränserna. Vi menar också att en sådan satsning – precis som Gunnr Nilssons sakkunnigrupp och de tre centrala arbetstagarorganisationerna framhållit – är en mycket god investering i det hälsofrämjande och sjukdomsförebyggande folkhälsoarbetet.

Hemställan

Med hänvisning till det ovan anförda hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om IPM:s angelägna behov av resursförstärknigar.
2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen i övrigt anförts om psykosocial miljömedicin.

Stockholm den 24 januari 1989

Stig Gustafsson (s)

Gustav Persson (s)

Inga-Britt Johansson (s)

Maja Bäckström (s)

Hans Rosengren (s)